

שיעור 4*
16 - 22 ינואר

סכסוך ומשבר: השופטים

שבת אחר הצהריים

קראו את הפרקים והפסוקים הבאים לקראת שיעור השבת השבועי:
שופטים 4; שופטים 6; שופטים 14; עברים 11:32; שמואל א' 25-12:2; 7-1:8.

פסוק לשינון: "וּתְתַפְּלַל חַנָּה וּתְאָמַר עֲלֵךְ לִבִּי בִיהוָה רַמָּה קַרְנֵי בִיהוָה רַחֵם בִּי
עַל-אוֹיְבֵי בִי שְׂמַחְתִּי בִישׁוּעַתְךָ" (שמואל א' 1:2).

תקופת השופטים היתה תקופה של בלבול ומבוכה בהיסטוריה המקראית. עם ישראל עשה את הרע בעיני ה', והוא 'מסר' אותם לידי אויביהם, האנשים זעקו לה', וה' הקים להם מושיע שהביא שלום לארץ, וחוזר חלילה. דבורה שהייתה בין שופטי ישראל, ראויה לציון על הביטחון וההשראה שהעניקה לגברים סביבה. היא ויעל היו גיבורות הסיפור, בעוד שהגברים נזקקו לעידוד בגלל פחדנות וחוסר אמונה. הנושא החוזר על עצמו בעימות הגדול מתגלה בסיפורו של גדעון, כשעם ישראל עומד בפני סיכויים אפסיים. שמשון היה אחד מאחרוני השופטים. אחרי כהונתו התדרדרה האומה לאנרכיה וחוסר תקווה. הוא היה טיפוס הגיבור המסתייג, אחד שהיה מעוניין יותר בלרדוף נשים מאשר ללכת בדרכי אלוהים, וזאת במקביל לבני עמו שהתעניינו יותר בסגידה לאלילים מעבודת אלוהים. שמואל הפיח תקווה באומה. תחת כהונתו נוסדה מערכת חדשה של מנהיגות על-ידי מלכים, ואחד ממעשיו האחרונים היה למשוך למלך עתידי את דוד.

* לימדו את השיעור השבועי לקראת שבת ה-23 ינואר.

דבורה

הסיפור על דבורה מוסיף פרטים מעניינים לנושא העימות הגדול. כאן אנו רואים את עם ישראל סובל דיכוי ועומד מול סיכויים אפסיים. זה מקביל למה שרואים בהתגלות פרק 12, במאבק הבלתי הוגן בין התנין הגדול בעל שבעת הראשים ותינוק בן יומו (ראו שיעור ראשון יום שלישי). הדמויות הראשיות בסיפור הזה כוללות את יבין מלך כנען; סיסרא, מפקד צבאו; ודבורה הנביאה ושופטת (שיישה סכסוכים אזרחיים בין צדדים יריבים) שהייתה בעלת השפעה וסמכות יוצאי דופן לאישה באותה התקופה.

קיראו את שופטים פרק ד'. באילו דרכים נוכל לראות את נושא העימות הגדול מובע כאן? בסופו של דבר מי לבדו הביא נצחון לישראל, למרות שלא היו ראויים לו?

גיבורת הסיפור היא אשתו של חבר הקיני יעל, שאינה חוששת להזדהות עם אנשיו של אלוהים ושלקחה תפקיד מכריע בתבוסת אויבי אלוהים. לשפוט את מעשיה מנקודת המבט שלנו היום זה לא קל. הדבר האחרון שאנו צריכים לעשות הוא להשתמש במעשיה כדי להצדיק הונאה ואלימות בכדי להשיג את מטרותינו, לא משנה כמה נכונות עמדותינו עשויות להיות. בדיונים שקדמו לסכסוך, דבורה מבטיחה לברק שהקרב יהיה של אלוהים (בהחלט ההד של העימות הגדול). שני פעלים משמשים על מנת לתאר כיצד אלוהים יביא לכך (שופ' 7: 4). הוא 'ימשוך' את סיסרא (כמו בתפיסת דגים ברשת) לנחל הקישון, שם הוא 'יתן' אותו בידיו של ברק. שיר ההודיה של דבורה (שופ' פרק ה') מגלה כמה מהפריטים. המרכבות של סיסרא שקעו במעברים הצרים שליד נהר הקישון בגלל גשם כבד. "אָרֶץ רַעֲשָׁה גַם-שָׁמַיִם נָטְפוּ גַם-עֵבִים נָטְפוּ מַיִם: הָרִים נָזְלוּ מִמֶּנִּי יְהוָה" (שופ' 5: 4, 5), והפיקו שיטפון שסחף רבים מחיילי האויב (21: 5), ובכך ניצלה ישראל.

חישבו על הביטחון שנתנו אנשי המלחמה האלה בדבורה. כמובן שבמובן מסוים זה היה טוב, מדוע עלינו להיות זהירים תמיד במידת הביטחון שאנו נותנים במישהו?

גדעון

קיראו את שופטים 1:6. מה מתרחש כאן? ראו שופטים 6:10.

הארץ שקטה במשך 40 השנים הבאות לאחר כהונתה של דבורה, אבל עד מהרה הם נפלו בידיהם של אויביהם. הפעם היו אלו המדיינים שנכנסו לישראל עם בני בריתם והשמידו את כל היבולים שזה עתה נשתלו וגנבו את משק החי (שופ' 5-3:6). ישראל הפכה במידה רבה עניה וזעקה לאלוהים (שופ' 6,7:6). הסתבר להם שהאלים הפופולרים שלהם היו חסרי תועלת

קיראו את שופטים 12:6-6. מה אמר מלאך ה' לגדעון, ומה הייתה תגובתו של גדעון? האם לא היה גדעון צריך לדעת מדוע הם עמדו בפני קשיים אלה? ראו שופטים 10:7-6.

למרות תלונתו של גדעון, שלא הייתה מוצדקת (העם פנה לאלילים; זו הייתה הסיבה שדוכאו), אלוהים היה מוכן לצאת להצלתם שוב, והפעם באמצעות גדעון. כמה מעניין שאלוהים קורא לגדעון "גבור חיל", למרות שגדעון ראה את עצמו באור אחר לגמרי: "וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי בִי אֲדֹנָי בְּמָה אוֹשִׁיעַ אֶת-יִשְׂרָאֵל הַגֹּהַל אֶלְפֵי הַדָּל בְּמִנְשָׁה וְאֲנֹכִי הַצֵּעִיר בְּבֵית אָבִי" (שופ' 15:6) אין ספק שמרכיב חיוני לכוחו של גדעון הייתה תחושת חוסר האונים וחוסר החשיבות בעיני עצמו. שימו לב גם למה שביקש גדעון מאלוהים בשופטים 40-36:6. מודע היה לסיכויי וחולשתו, ולכן הוא ביקש הבטחה מיוחדת של נוכחותו של אלוהים. כך שיש לנו כאן אדם שהבין את התלות המוחלטת שלו באלוהים בבירור. אנו יכולים לקרוא בשופטים פרק 7 על הצלחתו המדהימה של גדעון נגד מדכאי בני עמו וגאולתה של ישראל על-ידי אלוהים.

מדוע בחר אלוהים להשתמש באנשים חוטאים בתהליך הגאולה הזה? האם לא יכול היה להמציא "שָׁנִים-עֶשֶׂר לְגִיוֹנוֹת מְלֹאכִים?" (מתי 26:53) לעשות את מה שהיה נחוץ לישראל באותו זמן? איזה תפקיד יש לנו כבני אדם חוטאים בעימות הגדול כמו גם בהפצת הבשורה?

שמשון

קווי הגבול בקרב בין הטוב והרע מטשטשים בסיפורו של שמשון. חייו מתחילים בצורה מרשימה עם הכרזת מלאך ה' שהוא יהיה לנזיר מלידה. המלאך מורה להוריו של שמשון כיצד להתכונן לקראת בואו המיוחל של תינוקם המיוחד. לאם נאמר לא לצרוך אלכוהול או לאכול מזון טמא (שופ' 13: 4, 13, 14; ראו גם ויקרא פרק יא'). לאלוהים היו תוכניות מיוחדות עבור שמשון; למרבה הצער לא הסתדרו הדברים כמו שהיו יכולים. "כשמשון גדל והפך לגבר, בדיוק בזמן שהוטל עליו לבצע את המשימה שקיבל מה' והיה עליו לדבוק בה', הוא חבר לאויבי ישראל. הוא לא שאל את עצמו אם יוכל להיטיב לפאר ולרומם את ה' בשעה שיתאחד עם בחירת ליבו. הוא אף לא תהה שמא הוא מסכן את משימתו, ומעמיד את עצמו במצב שלא יאפשר לו למלא את התכלית שיועדה לחייו. אלוהים הבטיח להעניק חוכמה לכל מי שיבקשו תחילה לכבדו, אך לא ניתנה שום הבטחה לאנשים המתעקשים להשביע את רצונם." (אלן ג'י וייט, אבות האומה ונביאי ישראל, עמ' 419).

קיראו את שופטים 4:1-14. כיצד זה ייתכן שאלוהים השתמש בחולשתו של שמשון לנשים כי "תאָנָה הוּא-מִבְקֵשׁ מִפְּלִשְׁתִּים" ? (פס' 4).

שמשון התמודד נגד הפלשתים במספר דרכים, כל אחת מהן הייתה כתגובה נזעמת לעלבון אישי. בפעם הראשונה הוא הרג 30 גברים ולקח את בגדיהם בחזרה לסעודת חתונתו לשלם את חובו (שופ' 19: 14). לאחר מכן הרס את יבוליהם, כשניתנה אשתו לשושבין שלו (שופ' 14: 20; 15: 1-5). בהמשך הרג שמשון רבים בנקמה על שהפלישתים הרגו את אשתו ואביה (שופ' 15: 6-8). כשניסו הפלשתים לנקום פעולה זו (שופ' 10, 9: 15), הוא הרג אלף איש בלחי של חמור (שופ' 15: 14, 15). לבסוף הוא הפיל את בית מקדשם והרג שלושת אלפים פלישתים כעונש על כך שעיוורו אותו (שופ' 16: 21, 28, 30). נראה שיש מעט מאוד בגיבור הלוקה הזה, שמשון, שאנו צריכים לחקות, למרות שהוא מופיע בעברים 11: 32 עם כמה דמויות די נעלות. כמובן שיש בסיפור הזה יותר ממה שנראה לעין. **חישבו על מה שיכל אלוהים לעשות עם שמשון. ומה לגבינו? 1 כמה יכולנו לעשות אם היינו חיים בהתאם לפוטנציאל שלנו?**

רות

במקום לדבר על צבאות אויב עצומים שמאיימים על אנשי אלוהים, הסיפור של רות מדבר על משהו קטן: משפחה שכמעט נמחקה לגמרי, ובמקום זאת הוקמה מחדש. בעוד שהסיפור כולל שני נושאים גדולים יותר - יצירתו של אלוהים שנחרבת ואנשי החיים תחת איום - מספר ספר רות על העימות הגדול ברמה אישית שבמציאות מתנהלת שם תמיד. אין זה מפתיע שארץ יהודה סבלה רעב בתקופת השופטים (רות 1: 1; דברים 28: 48; 32: 24; ראו גם שופטים 6: 17; 21: 25). היה זה סימן לכך שהעם נטש את אלוהים. חטא ומרי הורידו את הארץ זבת חלב ודבש לאדמת טרשים מאובקת ועקרה אבל במגילת רות 'פָקְד' אלוהים את עמו ונפח חיים באדמה, "לָתַת לָהֶם לֶחֶם" שוב (רות 1: 6). כשהלכו אלימלך אשתו נעמי ושני בניו הצעירים למואב, הם עשו זאת משום שרצו להבטיח את עתידם. ארץ האויב נתנה הקלה זמנית אבל, עם מות בעלה ושני בניה, החליטה נעמי לחזור לביתה.

קיראו את רות: 1,8,16,17. מה המשמעות שעולה מקטע זה ברצונה של רות ללכת עם נעמי?

רות הייתה בת לעם אויב שבהזדמנויות רבות ניסו להשמיד את ישראל, אבל היא בחרה להזדהות עם אנשי האלוהים ולעבוד את אלוהיהם. בנוסף היא מצאה חן בעיני המולדת שאימצה אותה, לא רק על-ידי בועז (רות 10: 2), אלא גם על-ידי האנשים שהכירו אותה (רות 11: 2). בועז היה בטוח שהיא גם מצאה חן בעיניו של אלוהים (רות 12: 2), ובהערצתו הנמרצת לה פסע צעד אחד קדימה, והסכים להתחתן איתה (רות 11,10: 3). עם זאת היה אדם המיוחס לנעמי בקרבה גדולה יותר מבוועז, לו הייתה תביעה ראשונה על האדמה של המת אם יתחתן עם רות. הקרוב לא היה מעוניין באישה נוספת כי זה יכול היה לסבך את התוכניות הפיננסיות שלו (רות 6: 4). בנקודה זו העדים בירכו את רות והשוו אותה לנשים בעלות שם בהיסטוריה של ישראל (רות 11,12: 4), ברכה שנמלאה כשהייתה לסבתא רבה של דוד ובכך הפכה להיות אחת האמהות שבשושלת היוחסין של המשיח (רות 17,13: 4; מתי 1: 5,6). סיפור כמו באגדות, של חיי אושר תמידיים. לרוע המזל אין סיפורים רבים כאלה בתנ"ך. וכמובן שגם מחוץ לתנ"ך אין הרבה. גם כאן אנו יכולים להיווכח שלמרות הגאות והשפל של החיים, בסופו של דבר רצונו של אלוהים גובר; ואלה חדשות טובות עבור כל מי שאוהב אותו וסומך עליו.

שמואל

מה הקשר בין תחילת ספר שמואל והעימות הגדול? אין איום ברור על הסדר שנוצר, ואין צבאות עצומים על הגבולות. המתקפה של הרוע היא ערמומית יותר, אבל לא פחות אמיתית.

קיראו את שמואל 25-12:2. כיצד משתקפת המציאות של הטוב נגד הרע בפסוקים המצערים האלה?

"על אף שמונה להנהיג את העם ולמשול בו, הוא לא הצליח למשול בבני ביתו. יְעֹל היה אב ותָרַן ומפנק. בהיותו אוהב שלום ונוחות, הוא לא פעל בסמכותו על בני ביתו ולא הוכיח את בניו הסוררים על דרכם הרעה ותשוקותיהם הרעות. במקום להתעמת איתם או להענישם, הוא נענה לרצונם והניח להם לעשות ככל העולה על רוחם." (אלן גיי וייט, אבות האומה ונביאי ישראל, עמ' 575).

בניגוד להם אנו רואים את שמואל, ילד קטן לבוש ככהן (שמואל א' 18,19:2), שכמו ישוע "הוֹסִיף לְגַדֵּל בְּחֻמָּה וּבְקוֹמָה וּבְחַן לְפָנָי אֱלֹהִים וּבְנֵי אָדָם" (לוקס 52:2). וכמובן ששמואל זה המשיך נהיה למנהיג חזק ונאמן בישראל. "וַיִּזְעַק כָּל-יִשְׂרָאֵל מִדָּן וְעַד-בְּאֵר שָׁבַע כִּי נֶאֱמַן שְׁמוּאֵל לְנִבְיָא לַיהוָה" (שמי א' 20:3). זה לא אומר שמכאן והלאה הכל הלך טוב. האומה מצאה עצמה במלחמה עם הפלשתים, ושני בניו של הכהן הגדול עלי נהרגו; הפלשתים שבו את ארון הברית של אלוהים, ועלי בן ה-98 מת גם הוא לכששמע את החדשות משדה הקרב (שמי א' 18-14:4). למרבה הצער גם שמואל נאלץ להתמודד עם אותה בעיה שהייתה לעלי: בניים שלא הלכו בדרכו, דרך אמונים נאמנה (שמי א' 7-1:8). שמואל ציין נקודת מעבר בהיסטוריה של עם האלוהים. הוא היה אחרון השופטים והיווה דמות מפתח בעימות הגדול המתפתח. ההשפעה היציבה שלו הדריכה את העם בתקופה הקריטית הזאת. חבל שבניו לא הלכו בעקבותיו, אבל אלוהים אינו תלוי בשושלות אנושיות. כתוצאה מכפירתם דרשו זקני העם מלך- מהלך שהוכח במאות השנים המאוחרות יותר של ההיסטוריה כמהלך לא נכון. חיי הבית שלנו אינם בעלי משמעות בין אם טובים הם או רעים, האחריות נופלת עלינו להחליט את מי נשרת בעימות הגדול. יהיו טעויותיכם אשר יהיו, מדוע חשוב וחובה תמיד לזכור שהיום, והחל מרגע זה, זה עדיין לא מאוחר מדי ליישר את ההדורים עם ה'! מחר עלול להיות מאוחר מדי, אבל היום עדיין לא.

חומר נוסף למחשבה: כידוע התנ"ך לא מסווה חטא אנושי ורוע אנושי. כיצד ייתכן שהוא יתאר בצורה מדויקת את מצבה של האנושות אם הוא יסווה את חטאי בני האנוש? תיאור חד במיוחד של רוע אנושי נמצא בשמואל א' 2: 12-25, כאן מוצגים בני עלי בניגוד לשמואל הצעיר. בשמואל א' 2: 12: **אֲנִי קֹרְאִים "וּבְנֵי עֲלִי בְנֵי בְלִיעֵל לֹא יָדְעוּ אֶת-יְהוָה"**. שימו לב לניגוד: שושלת הכהנים מילאה תפקיד חשוב בחיים המקראיים, ובשושלת זו בניו של עלי מתוארים כבני בְּלִיעֵל. המילה בליעל היא מילה עשירת משמעות, המשומשת במספר צורות והקשרים, כמעט תמיד שליליים. בליעל פירושו 'חסר ערך', 'מחוסר תועלת', ובמקומות אחרים במקרא מצויה המילה באותו הקשר של בניו של עלי, כלומר אנשים אחרים נקראו 'בני בליעל' (דברי הימים ב' 7: 13; מלכים א' 13: 21). בספר משלי 6: 12: בליעל משתווה לרשעים. (בספרות המזרח התיכון הקדומה המילה בליעל היא שם אחר לשטן עצמו). כמעט בכל שימוש במקרא ההקשר שלילי. כבני אדם שנבראו בצלמו של אלוהים נוצרנו למטרה ולמשמעות; אולם על-פי התנ"ך, האנשים האלה היו חסרי ערך. איזה בזבוז טרגי של חיים. אחד מהשניים, או שנעסוק בדבר בעל משמעות ומטרה עבור אלוהים או שבסופו של דבר נהפוך לחסרי חסרי ערך. זה הגיוני גם בהתחשב בכך שכל הקיום שלנו ומטרות החיים האמתיות מגיעות אך ורק מאלוהים.

שאלות לדיון:

1. התנ"ך מבהיר: אין מקום ניטרלי בעימות הגדול: אנו בצד אחד או האחר, לצידו של המשיח או לצידו של השטן. אולם כפי שאנו יודעים החיים לא תמיד מתפתחים עם ניגודים ברורים ובולטים שכאלה, לאכן? לפעמים אנו לא ממש בטוחים מהי ההחלטה הנכונה או מהי ההחלטה השגויה; אפילו בנושאי מוסר. זה לא תמיד קל לקבוע מה ראוי וצריך לעשות. באילו דרכים נוכל לנקוט כדי לבקש הדרכה על-מנת לעזור בבחירות הנכונות גם כשלעיתים זה לא כל כך קל לדעת בדיוק מהי הבחירה 'הנכונה'?

2. באילו דרכים נחלתם אכזבה צורבת מאנשים שהערצתם? ובמקביל, באילו דרכים ייתכן שאכזבתם אדם שראה בכם מודל לחיקוי? מה למדתם ממקרים אלו על אמונה, נאמנות, חסד, וחולשה אנושית?